

Handlingsplan for studenter med funksjonshemning 2001 –2010

Innhold

1. Visjon
2. Hvem gjelder planen for?
3. Bakgrunn
4. Hva er funksjonshemning?
5. Prinsipper
6. Strategier/tiltak
 - 6.1 Fysisk tilgjengelighet
 - 6.2 Pedagogisk tilgjengelighet
 - 6.3 Tilgjengelighet til studielitteratur
 - 6.4 Kommunikasjon og informasjon
 - 6.5 Bevisstgjøring og samarbeid
 - 6.6 Sikkerhet
 - 6.7 Informasjonsteknologi
 - 6.8 Sosialt liv

1. Visjon

Norges landbrukshøgskole skal være tilgjengelig for funksjonshemmede studenter slik at de kan ta høyere utdanning og forskeropplæring på linje med andre studenter.

Arbeidet for å gi studenter med funksjonshemning gode vilkår ved Norges landbrukshøgskole må ta utgangspunkt i den funksjonshemmede student og hans/hennes situasjon, **evner** og muligheter. Studentene skal oppleve høgskolen som fysisk og arbeidsmessig åpen og tilgjengelig.

Det er et mål at Norges landbrukshøgskole har funksjonshemmede i tankene ved gjennomføring av alle tiltak, fysiske så vel som pedagogiske, slik at denne gruppen studenter ikke blir stengt ute. Det går videre enn bare passiv tilstedeværelse. Det betyr deltaking og likestilling i samsvar med mottoet for FNs internasjonale år for funksjonshemmede og FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemning.

En høgskole som er godt tilrettelagt for funksjonshemmede, er en god høgskole for alle.

Skal dette oppnås, må hensynet til funksjonshemmede inkluderes i den ordinære saksgangen. Det må inn allerede på planleggingsstadiet og det må rutinemessig rapporteres om hva som blir gjort. Jo tidligere individuelle behov og ønsker blir fanget opp, desto bedre.

Strategiske mål

Veien mot denne visjonen kan skisseres ved en del overordnede strategiske mål:

1. Fysisk tilgjengelighet

Bygg, anlegg og lokaler ved Norges landbrukshøgskole skal innrettes slik at studenter med funksjonshemning har tilgang til disse og kan utnytte dem på lik linje med de øvrige studenter.

2. Pedagogisk tilgjengelighet

Norges landbrukshøgskole skal ta hensyn til alle studentkategorier slik at studenter med funksjonshemning kan utnytte det pedagogiske tilbudet og forskningsmulighetene på lik linje med de øvrige studenter.

3. Tilgjengelighet til studielitteratur

Pensum- og tilleggslitteratur skal gjøres tilgjengelig i alternativ form slik at synshemmede og andre lesehemmede studenter kan få samme tilgang til studielitteratur som de øvrige studenter.

4. Kommunikasjon og informasjon

Norges landbrukshøgskole skal bygge ut kommunikasjonsmuligheter som setter studenter med funksjonshemning i stand til å delta i menings- og erfaringsutveksling, og orientere seg i informasjonstilbud på lik linje med de øvrige studenter. Informasjonen skal utformes slik at den er tilgjengelig for alle studenter.

5. Bevisstgjøring og samarbeid

Ansatte og studenter ved Norges landbrukshøgskole skal bevisstgjøres på de problemene studenter med funksjonshemning møter i studiesituasjonen. I undervisning og veiledning av funksjonshemmede studenter plikter de ansatte å sette seg inn i hjelpemidler og særtiltak som kan lette studie- og forskningsarbeidet.

6. Sikkerhet

Sikkerhets- og arbeidsmiljørutiner ved Norges landbrukshøgskole skal utformes slik at studenter med funksjonshemning beskyttes på lik linje med de øvrige studenter.

7. Informasjonsteknologi

Informasjonsteknologien har et stort potensiale som hjelpemiddel for studenter med funksjonshemning. Norges landbrukshøgskole ønsker å

være en foregangsinstusjon i bruken av informasjonsteknologi som ledd i arbeidet for å gi funksjonshemmede studenter de beste muligheter for å møte utfordringene i studiesituasjonen.

8. Sosialt liv

Norges landbrukshøgskole skal samarbeide med Studentsamskipnaden (Siås) og studentorganisasjoner for at studenter med funksjonshemning skal ha tilfredsstillende boforhold og kunne delta i sosiale aktiviteter på lik linje med de øvrige studenter.

De strategiske målene er ideelle. Målene er viktige som merkesteiner for å stake ut retningen på arbeidet med praktiske tiltak for funksjonshemmede studenter. Planen er svært omfattende, og ambisjonsnivået for tilretteleggingen vil kunne variere fra område til område. I den kommende femårsperioden skal det legges særlig vekt på følgende tre områder som også samsvarer med Regjeringens handlingsplan for funksjonshemmede - St. meld. nr. 8 (1998-1999)

1. Tilrettelegge det fysiske miljø slik at funksjonshemmede får tilgang til høgskolen og aktivitetene der
2. Satse på effektiv datateknisk tilrettelegging for å bedre informasjon, kommunikasjon og læring for alle med særlig vekt på at funksjonshemmede ikke blir utestengt. Alternative (elektroniske) læremiddel er en sentral del av dette
3. Inkludere hensynet til funksjonshemmede i den ordinære saksgangen slik at det blir tatt med både på planleggingsstadiet og ved rapportering av tiltak/aktiviteter

2. Hvem gjelder planen for?

Denne handlingsplanen gjelder for studenter med funksjonshemning. Det finnes også ansatte med funksjonshemninger ved høgskolen, så vel som besøkende til de mange bygninger som er åpne for publikum. Begge disse gruppene vil profittere på tilrettelegging for studentene.

Funksjonshemmede er en stor og sammensatt gruppe med ulike behov. Planen fokuserer primært på tiltak for studenter med fysiske funksjonshemninger, men høgskolen har også ansvar for studenter med sosiale og emosjonelle vansker.

3. Bakgrunn

På nasjonalt plan er regjeringens arbeid for funksjonshemmede basert på tre handlingsplaner (1990 - 93, 1994 - 97, og 1998 - 2001). Den siste planen har fått form av en Stortingsmelding St. meld. nr. 8 (1998-1999) og inneholder fire satsingsområder:

- et tilgjengelig samfunn
- planlegging og brukermedvirkning
- rettigheter for funksjonshemmede
- yrkesaktivitet for funksjonshemmede

Av viktige nye tiltak i Regjeringens handlingsplan er nettopp handlingsplaner for funksjonshemmede ved universitet og høyskoler.

Internasjonalt har FN vedtatt »Standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemning» med 22 regler. Av særlig interesse for høgskolen og studentene er følgende regler:

- regel 1. Bevisstgjøring
- regel 5. Tilgjengelighet
- regel 6. Utdanning
- regel 13. Informasjon og forskning og
- regel 14. Utforming av politikk og planlegging

Både standardreglene og handlingsplanene gir et nyttig overordnet perspektiv, og definerer funksjonshemmede studenters rettigheter og muligheter i rollen som medlemmer av samfunnet. For dem, som for de øvrige studenter, er studietilværelsen bare en del av deres totale samfunnsrolle. Men i tillegg til de utfordringer alle ungdommer møter i samfunnet, byr studiesituasjonen på særlige utfordringer. Studentene med funksjonshemning skal mestre de vanlige utfordringene i studiesituasjonen, men de skal også overvinne de spesielle vansker som ligger i deres livssituasjon. For eksempel kan registrering ofte medføre køståing og venting som er frustrerende nok i seg selv. For en som sitter i rullestol, kan denne situasjonen bli ytterligere forverret på grunn av tilgjengelighetsproblemer. En handlingsplan for studenter med funksjonshemning ved Norges landbrukshøgskole må derfor ta utgangspunkt i studenten og studiesituasjonen, men også ta hensyn til de overordnede føringer som ligger i funksjonshemmedes stilling i samfunnet.

Høgskolen er ingen statisk enhet, bygg og anlegg er i endring og brukes på nye måter, nye studietilbud og presentasjonsformer utvikles, og ikke minst innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi har det vært store fremskritt. En handlingsplan skal være et tjenlig instrument, og bør derfor gjennomgå revisjoner med ca. 5 års mellomrom.

4. Hva er funksjonshemning?

I motsetning til tidligere da man så funksjonshemning som en egenskap ved individet, legges i dag en relasjonsmessig definisjon til grunn. Det gjelder også for denne planen:

"Funksjonshemning er et misforhold mellom individets forutsetninger og miljøets og samfunnets krav til funksjon på områder som er vesentlige for etablering og opprettholdelse av selvstendighet og sosial tilværelse."

I St. meld. 8 (s.5) utdypes konsekvensene av en slik definisjon:

"Skal funksjonshemma ha høve til full deltaking og likestilling, må gapet mellom føresetnader og krav frå samfunnet reduserast. Dette kan skje ved at den einskilde si funksjonshemming blir kompensert gjennom individretta tiltak eller ved at samfunnet endrar sine krav. "

Funksjonshemmede utgjør ingen ensartet gruppe, verken i samfunnet eller på høgskolen. De som kommer til høgskolen, vil ofte være blant de mest ressurssterke. Likevel vil utfordringene i studiesituasjonen være betydelige også for disse, blant annet fordi det å studere innebærer tilpassing til nye omgivelser og nye oppgaver. Noe av målet med en handlingsplan som denne er å gjøre denne tilpassingen lettest mulig.

Hver gruppe møter sine spesielle utfordringer og krever sine spesielle tiltak. Felles for alle disse gruppene er imidlertid at en bedring av deres studiesituasjon krever en høy grad av bevissthet i høgskolesamfunnet. Denne handlingsplanen er også et ledd i arbeidet med å skape en slik bevissthet.

5. Prinsipper

Handlingsplanen bygger på følgende prinsipper:

- Funksjonshemning er en relasjon mellom individ og miljø. Det betyr at man ikke bare må konsentrere seg om den enkelte student, men også fokusere på omgivelsene.
- Universell utforming er utforming og sammensetning av ulike produkter på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming.
- Tilgjengelighet er et nøkkelbegrep.
- Tilrettelegging tar først og fremst sikte på å kompensere for en ulempe.

- Alle enheter ved Norges landbrukshøgskole med ansvar for studenter har også et ansvar for studenter med funksjonshemning. Dette kalles sektoransvarsprinsippet eller organisatorisk integrering.
- Særordninger skal bare brukes i den grad det er nødvendig.
- Ved bygningsmessige endringer og innføring av nye systemer skal enhetene vurdere hvordan forandringene vil virke for studenter med funksjonshemning.

6. Strategier/tiltak

6.1 Fysisk tilgjengelighet

Bygg, anlegg og lokaler ved Norges landbrukshøgskole skal innrettes slik at studenter med funksjonshemning har tilgang til disse og kan utnytte dem på lik linje med de øvrige studenter..

6.1.1 Finansiering av tiltak for å bedre fysisk tilgjengelighet

Mål: Det skal være en stabil og forutsigbar finansiering av tiltak for å bedre fysisk tilgjengelighet for studenter med funksjonshemning, og de allokerte midler skal komme studenter med funksjonshemning til gode.

Tiltak: 5% av det årlige vedlikeholdsbudsjettet skal avsettes hvert år til tiltak for å utbedre fysisk tilgjengelighet for funksjonshemmede studenter. Det skal utarbeides liste over hvilke tiltak som skal prioriteres, med kostnadsoverslag. Dersom det ikke lar seg gjøre å bruke alle midlene til formålet ett år, skal de overføres til det påfølgende år, uten at dette skal føre til reduksjon i bevilgningene for det året.

Ansvar: DSA

Kommentar: Generelt gjelder at det er DSA som er ansvarlig for utformingen av det fysiske miljøet. For at dette skal bli best mulig også for studenter med funksjonshemning, er en avhengig av tilbakemelding og et godt samarbeid mellom DSA og instituttene. DSA har det tekniske og økonomiske ansvaret, enhetene har det organisatoriske dvs. at enhetene må informere DSA om hva som bør gjøres.

6.1.2 Oversikt over ønskete tiltak

Mål: Norges landbrukshøgskole skal ha en oppdatert oversikt over ønskelige tiltak for å bedre fysisk tilgjengelighet for studenter med funksjonshemning.

Tiltak:

- Bygninger og installasjoner skal gjennomgås på en 5-års basis for å evaluere tilgjengelighet, utførte tiltak og behov for nye.

Ansvar: DSA.

Kommentar: Det er viktig å ha en løpende oppdatert oversikt over tiltak som ønskes utført. Dette både for å kunne planlegge langsiktig, for å kunne fange opp nye behov som en følge av endringer i arealdisponering, nybygg og teknologi, og for å kunne synliggjøre omfanget av problemene. Listen vil naturlig danne utgangspunkt for disponeringen av midler til utbedringstiltak. I denne sammenhengen blir det viktig å prioritere mellom kjerneiltak som er spesielt rettet inn mot funksjonshemmede studenter, og tiltak av mer allmenntilgjengelig karakter, men som også kommer funksjonshemmede studenter til gode. Enhetene må melde fra om behov til DSA.

6.1.3 Ferdsel på uteområder

Mål: Norges landbrukshøgskole skal legge til rette uteområdene med sikte på at studenter med funksjonshemning skal kunne ferdes uten hindringer.

Tiltak:

- Uteområder utformes med tanke på funksjonshemmedes behov
- Ferdelsveier skal så langt det er mulig planlegges med tanke på rullestolbrukere og blinde
- Hindringer og utplasserte gjenstander som hindrer ferdselen for grupper av funksjonshemmede, må fjernes eller uskadeliggjøres.

Ansvar: DSA i samarbeid med aktuelle enheter

Kommentar:

Ved bruk av områdene må alle ta et ansvar for ikke å blokkere rullestolsveier eller plassere gjenstander som representerer hindringer eller farer.

6.1.4 Tilgang til bygninger

Mål: Bygningsnære områder og inngangspartier ved Norges landbrukshøgskole skal planlegges og utformes med sikte på at studenter med funksjonshemning skal ha uhindret adkomst til bygningene.

Tiltak:

- Områder og installasjoner i umiddelbar nærhet til høgskolebygningene må innrettes slik at de letter tilgangen til bygningene

- Det skal være tilgang til parkeringsplasser for funksjonshemmede og hensiktsmessige transportveier fra parkeringsplass til bygning
- Rydding, snømåking og vedlikehold av veier og parkeringsplasser for funksjonshemmede skal prioriteres
- Inngangspartier og dører til høgskolens bygninger må utformes slik at bevegelseshemmede studenter lett kan ta seg inn i bygningene. Utforming og farge/kontrast bør tilpasses slik at det er lett for blinde og svaksynte å finne fram
- Alle bygninger skal være utrustet med minst en inngangsdør med automatisk døråpner og med utløseren lett tilgjengelig fra rullestol. Fortrinnsvis skal funksjonshemmede studenter ha adgang til en bygning gjennom bygningens hovedinngang. Når dette ikke lar seg gjøre, må forhold rundt parkering og tilgang ved eventuell sidedør legges til rette som nevnt over. Opplysninger om dette skal finnes ved hovedinngangen

Ansvar: DSA.

Kommentar:

Parkeringsmuligheter er uhyre viktige for studenter med bevegelseshemminger. Kombinasjonen bil og rullestol krever også mer areal enn en standard parkeringsplass. Rydding og vedlikehold av parkeringsplass og veier er ekstra viktig for bevegelseshemmede. Lette snøfall, glatt høstløv og løs grus kan representere betydelige hindringer for en som er avhengig av rullestol eller dårlig til beins. De som reiser til høgskolen med spesialtransport, privat eller offentlig, må også ha mulighet for av- og påstigning i rimelig nærhet av egnet inngangsdør.

Sammenstimling foran inngangsdørene gjør det vanskelig, særlig for blinde og rullestolbrukere, å komme inn i bygningene. Røyking foran inngangene kan være svært plagsomt for allergikere (og andre).

6.1.5 Ferdsel i bygninger

Mål: Innearealer ved Norges landbrukshøgskole skal utformes med sikte på at studenter med funksjonshemning skal kunne ferdes uhindret.

Tiltak:

- Bygningene ved høgskolen skal, der det er konstruksjonsmessig mulig, ha veier som er fremkommelige for rullestol dvs. mest mulig fri for terskler. Der hvor rullestolbrukere ikke kan bruke hovedinngang, må det etableres en farbar løype fra rullestolsinngang og frem til de deler av bygningen som huser studentrelaterte aktiviteter

- Blomsteroppsatser, benker, montre, skiltoppsatser, dørstopper og løse gjenstander skal plasseres slik at de ikke hindrer fremkommelighet i ganger og åpne arealer eller representerer en fare for synshemmede
- Bygninger over flere etasjer skal om mulig ha heiser med tilstrekkelig døråpning til rullestol, med dør som kan åpnes lett fra rullestol, og med betjeningspanel som kan nås fra rullestol. Betjeningspanelet bør også ha merking som er taktilt lesbar. Heisene bør ha automatisk døråpning med muligheter for tilpassing også til gående med nedsatt bevegelighet
- Bygninger og bygningsdeler skal utformes slik at det letter orienteringen for synshemmede (og andre)
- Informasjon om tilgjengelighet og andre sentrale opplysninger (handikaptalett, hvilerom osv.) i de ulike bygninger skal være blant opplysningene som legges inn i høgskolens database over bygninger
- Inneklima skal kartlegges og utbedres med særlig tanke på personer med astma og allergi

Ansvar: DSA i samarbeid med instituttene. DSA har det tekniske og økonomiske ansvaret, enhetene har det organisatoriske.

Kommentar: Enkelte bygninger kan ha partier som ikke kan gjøres tilgjengelig for rullestolsbruk. Det er viktig at de funksjonene studenter har bruk for, i hvert fall er plassert slik at de kan nås med rullestol. For enkelte bygninger kan det være nødvendig å gi rullestolsavhengige studenter adgang til områder som ellers ikke normalt er åpne for studentferdsel.

Heis er en viktig forutsetning for å bedre fremkommelighet for bevegelsehemmede i høgskolens bygninger. Følgende virkemidler letter orienteringen for blinde og svaksynte: Planløsning, farge og kontrast, belysning, materialvalg, akustikk og bruk av kjennetegn.

Mangelfullt renhold øker problemene for allergikere og astmatikere. Alle må ta et ansvar for ikke å plassere gjenstander som blokkerer tilgjengeligheten og/eller representerer hindringer eller farer.

6.1.6 Tilgang til undervisningsrom

Mål: Studenter med funksjonshemning skal ha tilgang til auditoriene og andre undervisningsrom ved Norges landbrukshøgskole på lik linje med de øvrige studenter.

Tiltak: Auditorier og seminarrom ved Norges landbrukshøgskole skal innrettes slik at funksjonshemmede studenter kan få best mulig utbytte av undervisningen (se punkt 6.2.1). Dette innebærer også gode lysforhold og akustiske forhold og tilgang til lokalene med rullestol. Dersom en

funksjonshemmet student har meldt seg på et kurs i lokaler som er utilgjengelige for studenten, bør kurset flyttes til et lokale med tilfredsstillende tilgang.

Ansvar: DSA i samarbeid med instituttene og studieavdelingen.

Kommentar: Mange av høgskolens auditorier befinner seg i bygninger hvor det kan være vanskelig eller umulig å tilrettelegge for rullestoltilgang. Dette må ikke begrense funksjonshemmedes studietilbud, og om nødvendig må forelesninger og seminarer flyttes til et egnet rom. Funksjonshemmede studenter bør ha de samme muligheter som andre til å endre studieopplegg, og ikke begrenses av dårlig tilgjengelighet til undervisningslokaler. Ofte vil tilpassing av auditorier i beste fall gi rullestolbrukere plass på bare første eller siste benk. Der dette er mulig, bør det være valgmuligheter for plassering også for rullestolbrukere.

Plan for auditoriebruk er komplisert og utarbeides i god tid før semesterstart. Det er derfor ønskelig med et system for tidlig varsling av funksjonshemmede studenters spesielle behov. Likevel vil det være vanskelig å fange opp alle behov, og i praksis kan det være vanskelig å gjennomføre romforandringer. Det er viktig at funksjonshemmede studenter formidler sine behov.

6.1.7 Tilgang til laboratorier

Mål: Studenter med funksjonshemning skal kunne utnytte laboratoriene ved Norges landbrukshøgskole på lik linje med de øvrige studenter.

Tiltak: Laboratorier ved Norges landbrukshøgskole må planlegges/utbedres slik at de er tilgjengelige for funksjonshemmede studenter. Det må være arbeidsplasser med tilstrekkelig manøvreringsrom til at rullestolbrukere kan gjøre sine forsøk uten vesentlige hindringer. Kjemikalier og utstyr må oppbevares og kunne plasseres med rimelig tilgjengelighet for rullestolbrukere.

Ansvar: DSA i samarbeid med instituttene. DSA har det tekniske og økonomiske ansvaret, enhetene har det organisatoriske.

Kommentar: Laboratorier representerer krevende arbeidssituasjoner, ofte med utstyr og apparatur bygget opp over et større benkeareale. Det vil kreve særlig omtanke å utarbeide funksjonelle opplegg for rullestolbrukere i slike omgivelser, spesielt for vanlig kurssammenheng. For lengre tids laboratoriearbeid, f. eks. hovedoppgaver, vil det være mulig å legge mer arbeid i å spesialtilpasse arbeidsplassen.

6.1.8 Tilgang til lesesaler og datasaler

Mål: Studenter med funksjonshemning skal kunne benytte lesesaler og datasaler ved Norges landbrukshøgskole på lik linje med de øvrige studenter.

Tiltak:

- Lesesaler og datasaler skal innrettes slik at det er manøvreringsrom for rullestol og med plasser som er hensiktsmessige for rullestolbrukere
- Dørene må kunne åpnes fra rullestol. Der hvor bare et mindre antall plasser er egnet eller tilgjengelige for rullestolbrukere, skal det markeres at denne gruppen har prioritet på disse plassene
- Dersom funksjonshemningen tilsier det, bør det være mulig å reservere en lesesalsplass til studenten. Om nødvendig kan plassen utstyres med egnede hjelpemidler i form av f. eks. spesialtilpasset stol, skråbrett og spesiallampe

Ansvar: DSA i samarbeid med de instituttene. DSA har det tekniske og økonomiske ansvaret, enhetene har det organisatoriske.

Kommentar: For å få en god utnyttelse av en studiedag med spredte forelesningstilbud, er lesesalen et viktig tilbud til studenten. I tillegg er livet rundt lesesalen viktig for faglige diskusjoner og fellesskap.

I mange studietilbud er tilgang til og bruk av IT-utstyr en forutsetning for å kunne følge undervisningen. I tillegg er dette et hjelpemiddel som kan lette og berike studiesituasjonen for alle studenter. Det er derfor viktig at funksjonshemmede kan nyte godt av dette på lik linje med de øvrige studenter.

For mange svaksynte vil små skjermer og uheldige fargekombinasjoner være nok til at de ikke kan bruke ordinære datasaler. Å utstyre noen terminaler med større skjermer og valgfrie fargekombinasjoner er en enkel tilrettelegging som ikke representerer vesentlige merkostnader eller merarbeid. IT-utstyr for blinde er derimot både plass- og kostnadskrevende. Det bør derfor settes opp på egne lesesaler for denne gruppen. Også andre grupper enn blinde kan av ulike grunner ha behov for å ha en mer skjermet arbeidsplass.

6.1.9 Tilgang til biblioteker

Mål: Studenter med funksjonshemning skal ha tilgang til bibliotekene ved Norges landbrukshøgskole på lik linje med de øvrige studenter.

Tiltak:

- Bibliotekene skal innredes slik at det er manøvreringsrom for rullestol og med dører som kan åpnes fra rullestol
- Ved valg av terminalskjermer bør minst en arbeidsstasjon utstyres med stor skjerm og mulighet for valg av andre farger og fonter slik at også personer med redusert syn kan lese det som står på skjermen
- Det skal være betjening til stede som kan ekspedere funksjonshemmede studenter

Ansvar: DSA, biblioteket og instituttene. DSA har det tekniske og økonomiske ansvaret, enhetene har det organisatoriske.

Kommentar: Adgang til biblioteker er en forutsetning for å kunne studere for alle studenter. Imidlertid vil innredningen i biblioteker nødvendigvis være slik at i hvert fall rullestolbrukere har små muligheter for selvbetjening (høye reoler plassert relativt tett). Muligheten for hjelp til denne gruppen må derfor være tilstede. Også synshemmede har større behov for assistanse enn studenter flest. Det er f. eks. vanskelig/umulig å finne fram bøkene eller å slå opp i kartotek. Dataprogram i forbindelse med katalogisering og utlån må få en slik grafisk utforming at de kan brukes av svaksynte.

6.1.10 Tilgang til kantiner

Mål: Studenter med funksjonshemning bør kunne benytte kantiner ved Norges landbrukshøgskole på lik linje med de øvrige studenter.

Tiltak:

- Kantinearealene ved Norges landbrukshøgskole skal utformes slik at det er mulig å ferdes med rullestol både ved disk og ved bordene
- Kantineareal og disk skal utformes med tanke på forhold som letter orienteringen for synshemmede
- Varer og servise bør ha en konsekvent og logisk plassering og må kunne nås fra rullestol
- Betjeningen skal kunne yte assistanse til funksjonshemmede studenter. Det bør være en knapp ved disken for å tilkalle personalet

Ansvar: DSA har ansvar for den fysiske utformingen, kantinepersonalet har ansvar for hensiktsmessig plassering av varer og for assistanse.

Kommentar: Utforming av kantinearealet betyr mye for i hvilken grad funksjonshemmede kan være selvhjulpne, men for noen vil det alltid være behov for assistanse. Høye skranker og høye hyller kan gjøre kantinetilbudet helt eller delvis utilgjengelig for rullestolbrukere, og lamper som blender, gjør det vanskelig for svaksynte.

Logisk og konsekvent vareplassering gjør det lettere for synshemmede å forsyne seg på egen hånd. Et bredt utvalg av varer på de laveste hyllene

gjør at rullestolbrukere kan greie seg uten hjelp. Skilt og prislister må plasseres slik at det er mulig å gå tett inntil for å lese. Dersom det vurderes som nødvendig å plassere dette høyt oppe, bør det finnes alternativ informasjon.

6.1.11 Tilgang til hvilerom og toaletter

Mål: Bygningene ved Norges landbrukshøgskole skal ha toaletter for funksjonshemmede. Der dette er mulig, bør det være slike toaletter i hver etasje. I større bygninger bør det etableres hvilerom.

Tiltak:

- Opprustningen av toaletter til bruk for funksjonshemmede videreføres
- Større bygninger bør gjennomgås med sikte på etablering av hvilerom for funksjonshemmede

Ansvar: DSA i samarbeid med instituttene. DSA har det tekniske og økonomiske ansvaret, enhetene har det organisatoriske.

Kommentar: God tilgang på toaletter for funksjonshemmede bør være et selvsagt mål for høgskolen. Den positive utviklingen som har vært på dette området de senere årene, må videreføres. Det er vanskeligere for en bevegelseshemmet å benytte et toalett i en annen etasje, enn det er for andre studenter. Det har vist seg å være et problem at funksjonsfriske benytter handikaptaolettene i så stor grad at de ofte er opptatt for dem som virkelig har behov for dem.

Studiehverdagen kan være svært slitsom for funksjonshemmede studenter av alle kategorier, samtidig er studieinnsatsen avhengig av fysisk form og overskudd. Et hvilerom kan derfor være en god hjelp til å komme seg gjennom studiene med best mulig utbytte. I en presset budsjett- og arealsituasjon kan det være vanskelig å allokere rom direkte til dette formålet, og etablering av hvilerom bør derfor planlegges over lengre sikt.

6.2 Pedagogisk tilgjengelighet

Norges landbrukshøgskole skal ta hensyn til alle studentkategorier slik at studenter med funksjonshemning kan utnytte det pedagogiske tilbud og forskningsmulighetene på lik linje med de øvrige studenter.

6.2.1 Tilrettelegging av undervisningen – fysiske forhold

Mål: Studenter med funksjonshemning skal kunne få samme utbytte av undervisningen som andre studenter og ikke stenges ute av fysiske forhold.

Tiltak: Undervisningsrommene må gjøres mest mulig brukervennlige slik at funksjonshemmede studenter kan ha utbytte av undervisningen på lik linje med andre studenter. Det må derfor legges vekt på følgende forhold som vil bedre tilgjengeligheten til undervisningen. I motsatt fall vil det representere hindringer

- **Belysning.** Det må være gode lysforhold i lokalet slik at det går bra å ta notater. Direkte og indirekte blending må unngås. For svaksynte må det være mulighet for å ha en egen lampe. Gode belysningsforhold er også viktige for at døve skal kunne se tolk og foreleser

- **Tavle og tavlelys.** Det som blir skrevet på tavla, skal være lett å se. Det forutsetter tavler med god kontrast mellom skrift og bakgrunn. Rengjøring er også viktig fordi dårlig rengjorte tavler gir dårlig kontrast. Tavlelys må finnes i alle undervisningsrom. Plassering er viktig for å unngå refleks

- **Akustikk.** Det må legges vekt på akustiske forhold, slik at hørselshemmede studenter kan utnytte sin hørselsrest best mulig. Alle auditorier bør derfor utstyres med forsterkeranlegg tilpasset høreapparatbrukere

- **IT.** IT-løsninger i undervisningsrom må utformes slik at de ikke stenger funksjonshemmede ute

- **Reserverte plasser.** I auditorier skal det reserveres noen plasser for funksjonshemmede studenter fordi de har større behov for å sitte nær foreleseren. Synshemmede har for eksempel behov for å sitte langt fremme for å gjøre opptak på kassett. Døve må sitte slik at de kan se både tolken og foreleseren. Tunghørte må sitte nær for å høre det som blir sagt og for å kunne munnavlese

- **Plass for hjelpemidler.** Det må være mulighet for å plassere nødvendige hjelpemidler i undervisningsrom. Eksempel på dette er spesielle stoler, lampe, tavlekamera osv. Fordi mange hjelpemidler krever elektrisitet, bør det være strømuttak, spesielt i nærheten av reserverte plasser og foran og bak i auditoriet

Ansvar: DSA som er avhengige av tilbakemelding fra instituttene og studenter med funksjonshemning.

Kommentar: Studenter med funksjonshemning er mer sårbare for uheldige undervisningsforhold, fysiske så vel som pedagogiske, enn andre studenter. De fleste vil synes det er vanskelig å få fullt utbytte av en forelesning der det er mange til stede. For mange funksjonshemmede studenter vil dette være ekstra vanskelig, for eksempel for en rullestolbruker som bare har tilgang bakerst i lokalet eller for blinde som har vanskelig for å orientere seg.

Dårlig akustikk vil være vanskelig for alle, for tunghørte vil det bli en ekstra belastning. Hørselsteknologien er inne i en rivende utvikling, og det er viktig at høgskolen holder seg informert om tekniske framskritt innenfor dette feltet.

Dårlige lysforhold kan gjøre det vanskelig for alle å se hva som blir skrevet på tavla. For svaksynte vil det kanskje bli helt umulig.

Stabile lysforhold er også viktig for en som har epilepsi ettersom blinkende lysrør kan utløse anfall.

Oversikt over AV- og IT-utstyr bør inkluderes i høgskolens database over undervisningsrom.

Generelt vil godt tilrettelagte undervisningsforhold for funksjonshemmede være til fordel for alle studenter.

6.2.2 Tilrettelegging av undervisningen – pedagogiske forhold

Mål: Studenter med funksjonshemning skal kunne få samme utbytte av undervisningen som andre studenter og ikke stenges ute av undervisningsmessige forhold.

Tiltak: Undervisningspersonalet bør gjøre seg kjent med hvilke vansker og barrierer ulike grupper funksjonshemmede møter i undervisningen og hvordan disse kan overkommes. Det bør være utgangspunkt for all undervisning med funksjonshemmede studenter til stede.

Ansvar: Undervisningspersonale og instituttenes studieadministrasjon.

Kommentar: God og strukturert undervisning er til fordel for alle studenter. Funksjonshemmede studenter vil i enda høyere grad ha fordel av dette. På samme måte som ved fysiske forhold vil mindre god /dårlig undervisning kunne stenge ute funksjonshemmede studenter..

Det skjer mye spennende innen området bruk av IKT i undervisningen. NLH bør også engasjere seg når det gjelder å ta i bruk et bredere spekter av kommunikasjonskanaler i læringsprosessen. Her er det viktig at funksjonshemmede studenters behov blir inkludert.

6.2.3 Notater fra forelesninger

Mål: Funksjonshemmede studenter, som har problemer med å ta notater på vanlig måte under forelesning, må få mulighet til å ta notater på en annen måte.

Tiltak: Det må legges til rette for andre måter å ta notater fra forelesninger, f. eks:

- opptak på kassett
- kopier av notatene til en medstudent
- bruk av bærbar PC
- kopier av forelesers notater og/eller transparenter
- disposisjon for forelesningen og notater kan legges ut på nettet slik at studentene kan få tilgang til dem

Ansvar: Instituttene har ansvaret for at undervisningen er tilgjengelig for alle studenter uavhengig av funksjonshemning. Studentene er selv ansvarlige for å skaffe seg notater fra undervisningen. Kursansvarlig bør være behjelpelig med dette. Instituttene bør utarbeide rutiner for opptak og for sletting av opptak av forelesninger.

Kommentar: Å ta notater er vanskelig for flere grupper funksjonshemmede: Mange synshemmede ser for dårlig til å notere, hørselshemmede må se på tolk og foreleser og kan ikke notere samtidig, studenter med dysleksi må bruke uforholdsmessig mye energi på å notere og har problemer med å konsentrere seg om undervisningen. Noen studenter har så store smerter i armene f. eks. på grunn av seneskjebetennelse, at de ikke kan skrive. Disse studentene vil ha stor nytte av kopier av transparenter og forelesers notater. Disse notatene er personlige, og noen kan argumentere for at det derfor ikke er selvsagt at studenten kan få dem utlevert. Vi vil likevel oppfordre til en velvillig holdning på dette punkt. Opptak på kassett må avklares med foreleser. Det er ønskelig med en felles politikk for hele høgskolen på dette området.

6.2.4 Særordning til eksamen

Mål: Studenter med funksjonshemning skal få eksamen tilrettelagt slik at de så langt råd er får kompensert ulempene ved funksjonshemningen og med minst mulige hindringer får vist sine kunnskaper på lik linje med andre studenter.

Tiltak:

- Gjennomgå praksis slik at studentene får mest mulig lik behandling når det gjelder innvilging av søknader om tilrettelegging og utlån av tekniske hjelpemidler, datautstyr og spesialmøbler
- Orienterere eksamensvakter om funksjonshemmedes behov og rettigheter
- Utforme reglement for særordning til eksamen for funksjonshemmede studenter

- Forenkle oppmeldingsrutinene slik at studenter som har dokumentert varig og alvorlig funksjonshemning, kan innvilges varig særordning og slipper å søke ved hver eksamensoppmelding
- gjennomgå praksis og retningslinjer for innvilging av bruk av datamaskin

Ansvar: Studenten søker om tilrettelegging med dokumentasjon av funksjonshemningen.

Søknaden avgjøres av eksamensansvarlig ved studieavdelingen. Eksamensansvarlig har ansvaret for den praktiske tilrettelegging.

Kommentar: Tilrettelegging til eksamen skal kompensere for ulempen ved funksjonshemningen og ikke representere en fordel. Tilrettelegging til eksamen betyr derfor ikke nødvendigvis det samme som optimal tilrettelegging. Særordningene skal også være rettferdige i forhold til andre studenter.

For å få innvilget særordning må studenten dokumentere behovet med attest fra lege eller annen spesialist.

6.2.5 Tegnspråktolk (døvetolk)

Mål: Døve studenter må ha tilgang til tegnspråktolk under forelesninger, seminar, kollokvier og annen undervisning.

Tiltak:

- Høgskolen bør ha en liste over freelance-tolker tilgjengelig som kan innkalles ved behov.

Ansvar: Studiedirektøren i samarbeid med Instituttene.

Kommentar: Døve studenter må ha tilgang til tegnspråktolk for å ha utbytte av undervisningen, men det er flere problemer knyttet til dette, noe som fører til at døve studenter ofte har en svært vanskelig utdanningssituasjon. Døve får innvilget tegnspråktolk til utdanning dersom de har attføring. Lønn blir betalt av Rikstrygdeverket gjennom Hjelpemiddelsentralene. Døve studenter som har utdanning og «høvelig» arbeid, har vanligvis ikke krav på å få dekket tolk til videreutdanning/etterutdanning. For disse vil det være aktuelt å benytte seg av tolkestudenter i praksis og en fast ansatt tolk. Et annet problem er at praksis for å få innvilget tolk varierer fra fylke til fylke.

6.2.6 Kompensatorisk undervisning / støtteundervisning

Mål: Studenter som på grunn av funksjonshemningen mister deler av undervisningen, bør få støtteundervisning i tillegg til den vanlige undervisningen.

Tiltak:

- Etablere en ordning med støtteundervisning. Det bør settes av penger til dette formålet

Ansvar: Instituttene

Kommentar: Hovedprinsippet er at funksjonshemmede studenter skal følge den ordinære undervisningen. Noen funksjonshemmede studenter mister deler av undervisningen p.g.a. presentasjonsformen. Eksempel: Blinde går glipp av tavleundervisning. Døve kan ha problemer med å få tolk til all undervisning. Tunghørte kan gå glipp av deler av undervisningen p.g.a. bakgrunnsstøy og dårlige akustiske forhold. Støtteundervisning i form av en-til-en undervisning vil derfor være et viktig supplement.

6.2.7 Utlån av hjelpemidler

Mål: Studenter med funksjonshemning skal ha mulighet til å låne hjelpemidler slik at de kan få best mulig utbytte av studiene.

Tiltak: Opprettholde og videreutvikle systemet med utlån, reparasjon og opplæring i bruk av hjelpemidler

Ansvar: ISO

Kommentar: Mange funksjonshemmede får innvilget hjelpemidler over trygdeverket, men det er likevel behov for at NLH har en hjelpemiddelsamling for å låne til de studenter som faller utenom trygdeordningene (f. eks. utenlandske statsborgere eller personer med en forbigående funksjonsnedsetting) eller i perioden før man får innvilget hjelpemidlene. Dette gir også anledning til utprøving av ulike hjelpemidler med tanke på å skrive anbefalinger for enkeltstudenter til trygdeverket.

6.3 Tilgjengelighet til studielitteratur

Mål: Pensum- og tilleggslitteratur skal gjøres tilgjengelig i alternativ form slik at synshemmede og andre lesehemmede studenter kan få samme tilgang til studielitteratur som de øvrige studenter.

Tiltak: Utredning om studielitteratur for synshemmede og andre lesehemmede. Det bør nedsettes en gruppe som skal utrede problemkomplekset og komme med forslag til løsninger.

Ansvar: biblioteket?

Kommentar: Studenter som ikke kan eller som har problemer med å lese vanlig skrift, må få mulighet til å få lærestoffet produsert i annen form. Det kan være:

- lydbøker
- punktbøker
- forstørret tekst
- elektronisk tekst

På dette området må det arbeides tett opp til det offentlige. Tiltak ved NLH vil kun være et supplement. Det er Norsk lyd- og blindeskriftsbibliotek (NLB) som har hovedansvar for produksjon av pensumlitteraturen på lyd og i blindeskrift. NLB kan også låne inn litteratur produsert i andre land. Til tross for dette tilbudet, har synshemmede og andre lesehemmede (dyslektikere o.a.) store problemer fordi de ikke får den litteraturen de har behov for. De får også bøkene lenge etter studiestart, noe som fører til at studentene ofte ikke får lest pensum før eksamen. Det er dessuten kun obligatorisk pensumlitteratur som blir produsert, og det er bare synshemmede som har produksjonsrett, andre lesehemmede har lånerett. Det betyr at de er avhengige av at en synshemmet har studert faget tidligere.

Elektronisk lagret litteratur gir synshemmede og andre lesehemmede store muligheter. Ordninger for dette bør utvikles videre.

Lesehjelp er også viktig for å bedre tilgangen til studielitteratur. Formidling av lesehjelp ved behov bør organiseres.

6.4 Kommunikasjon og informasjon

Mål: Norges landbrukshøgskole skal bygge ut kommunikasjonsmuligheter som setter studenter med funksjonshemning i stand til å delta i menings- og erfaringsutveksling, og orientere seg i informasjonstilbud på lik linje med de øvrige studenter. Informasjonen skal utformes slik at den er tilgjengelig for alle studenter.

Tiltak:

- Ved utforming av skilt, informasjonstavler, kart, trykksaker og ved valg av grafisk profil skal det tas hensyn til faktorer som letter lesbarhet og oversikt for svaksynte og andre lesehemmede
- Lesbarhet og oversikt skal også gjelde ved utforming av elektronisk informasjon, som Web-sider og skjermbilder for registrering
- Offisiell informasjon på oppslagstavler skal være tilgjengelig i annen form for blinde f. eks. elektronisk

- Det skal utarbeides særinformasjon for funksjonshemmede studenter der dette er nødvendig for fysisk og pedagogisk tilgjengelighet

Ansvar: Alle enheter. Et særlig ansvar pålegges Informasjonsavdelingen, og DSA.

Kommentar: Skriftlig, visuell informasjon er ikke tilgjengelig for blinde og utformingen av slik informasjon kan gjøre den vanskelig tilgjengelig for andre grupper som svaksynte og andre lesehemmede. Det er ikke uvanlig at trykksaker og Web-sider er utformet slik at de kan være vanskelige å lese selv for personer med normalt syn. Ved å ta hensyn til kontrast, bokstavstørrelse, layout og andre faktorer vil informasjonen fungere bedre for de fleste andre også.

Det bør også vurderes å lage egne oppslagsmuligheter i Web til informasjon som gjelder spesielt for funksjonshemmede studenter.

Enhetlig og konsekvent utforming, belysning og plassering av skilt og oppslagstavler gjør det lettere å finne fram for alle.

6.5 Bevisstgjøring og samarbeid

Mål: Ansatte og studenter ved Norges landbrukshøgskole skal bevisstgjøres på de problemene studenter med funksjonshemning møter i studiesituasjonen. I undervisning og veiledning av funksjonshemmede studenter plikter de ansatte å sette seg inn i mulige hjelpemidler og særtiltak som kan lette studie- og forskningsarbeidet.

Tiltak:

- Kunnskap om funksjonshemmede studenter skal inngå i den obligatoriske pedagogiske opplæringen av det vitenskapelige personalet ved NLH
- Det skal arrangeres samlinger for personalet (spesielt eksamensinspektører og kontaktpersoner) med informasjon om ulike grupper funksjonshemmede og med muligheter for erfaringsutveksling
- Det er viktig å synliggjøre funksjonshemmede studenter som en normal del av studentpopulasjonen. Dette kan skje gjennom artikler og reportasjer i høgskolens publikasjoner
- Informere og bevisstgjøre studentene om funksjonshemmedes behov
- Det utarbeides kortfattet skriftlig informasjon til eksamensvaktene om funksjonshemmedes behov og rettigheter

- Samarbeidet med andre universitet og høyskoler når det gjelder funksjonshemmede studenter både nasjonalt og internasjonalt, bør styrkes og formaliseres
- Det bør arbeides for at også funksjonshemmede studenter får delta i utvekslingsprogrammer på linje med andre studenter

Ansvar: Studieavdelingen og ISO

Kommentar: Funksjonshemmede studenter er en tallmessig liten gruppe, og resultatet kan lett bli at de blir usynlige. For å øke bevisstheten om deres behov, er det nødvendig med synliggjøring. På den andre siden må man være oppmerksom på faren ved overdreven fokus på funksjonshemningen. Studenter med funksjonshemning er først og fremst studenter, men med noen særlige behov for tilrettelegging. Det er viktig at personalet som arbeider med tilrettelegging, får anledning til å møtes og utveksle erfaringer. Det gjelder både innenfor NLH og i forhold til andre universitet og høyskoler.

Erfaringene viser at funksjonshemmede studenter har vansker med å delta i utvekslingsprogram p.g.a. manglende tilrettelegging ved andre institusjoner og fordi de ikke kan bringe med seg sosiale støtteordninger til utlandet. Dette er problemer som må løses dersom funksjonshemmede studenter skal ha samme muligheter til å studere i utlandet som andre studenter. Tilsvarende gjelder utenlandske studenter. Offentlige trygderettigheter for funksjonshemmede norske borgere, for eksempel tegnspråktolk, innlesing av litteratur, transport for funksjonshemmede, hjelp til daglig livsførsel og lignende gjelder ikke for funksjonshemmede studenter som kommer hit fra utlandet. Dette er ytelser som funksjonshemmede med norsk statsborgerskap har krav på (selv om det ikke alltid fungerer så bra i praksis).

Funksjonshemmedes funksjon er også avhengig av medstudenters omtanke og adferd. Manglende bevissthet og/eller omtanke gjør hverdagen tyngre for studenter med funksjonshemning..

6.6 Sikkerhet

Sikkerhets- og arbeidsmiljørutiner ved Norges landbrukshøgskole skal utformes slik at studenter med funksjonshemning beskyttes på lik linje med de øvrige studenter.

6.6.1 Evakuering

Mål: Studenter med funksjonshemning skal ha samme muligheter som andre for å forlate bygninger og rom som må evakueres.

Tiltak:

- Evakueringsrutiner for funksjonshemmede studenter må innarbeides i vanlige brann- og sikkerhetsrutiner
- Evakueringsplanene for bygninger og leide lokaler skal inneholde rutiner for evakuering av funksjonshemmede studenter. Dette inkluderer evakueringsrutiner for rullestolbrukere og anvisning av alternativ rømningsvei for synshemmede
- Ved evakuering av undervisningsrom har den som leder undervisningen ansvaret for at funksjonshemmede studenter evakueres på en sikker måte
- Når funksjonshemmede studenter har fast arbeidsplass ved en enhet, skal det avtales rutiner for evakuering med etasjensansvarlig / avdelingsansvarlig
- Dersom en sterkt hørselshemmet har fast arbeidsplass og kan oppholde seg alene der, bør det installeres visuell/taktil varsling for brannalarm
- Den som har ansvaret for evakuering av bygninger (etasjensansvarlig / avdelingsansvarlig), plikter å foreta en særlig kontroll av at ingen funksjonshemmede studenter er blitt glemt ved evakuering
- Funksjonshemmede studenter skal i prinsippet evakueres på lik linje med alle andre ved brannøvelser. Ved brannøvelser skal rullestolbrukere rent unntaksvis varsles på forhånd

Ansvar: Lokal sikkerhetsansvarlig skal sørge for at disse rutinene etableres.

Kommentar: Problemer med evakuering av bygninger vil først og fremst ramme studenter med sterke bevegelsehemninger. Et ekstra problem er at heis ikke er godkjent rømningsvei. Den eneste sikre måten å evakuere rullestolbrukere vil i enkelte tilfeller være å bære vedkommende ut. Dette kan være enkelt å organisere fra en undervisningssituasjon, vanskeligere dersom en eller flere bevegelsehemmede studenter befinner seg alene i en arbeidssituasjon. Andre utsatte grupper er blinde og døve. Det er viktig at de ansvarlige kjenner til disse problemene og har lagt planer for å møte dem. Av samme grunn er det også viktig at funksjonshemmede studenter underlegges krav til realistisk oppførsel under brannøvelser. Dersom de befinner seg uten hjelp i en evakueringssituasjon, kan de ringe alarmsentralen (56666) som har radioforbindelse med utrykningsgruppen.

6.6.2 Laboratoriesikkerhet.

Mål: Studenter med funksjonshemning skal ha samme sikkerhet som andre studenter ved arbeid i laboratorier.

Tiltak:

- Funksjonshemmede studenter bør få hjelp til utføring av forsøk der funksjonshemningen representerer en tilleggstrisiko

- Verneutstyr må være tilgjengelig slik at funksjonshemmede studenter kan nå det tilstrekkelig raskt dersom uhell skjer
- Nøddusj må kunne nås og betjenes av rullestolbruker
- Laboratoriet må være innrettet slik at funksjonshemmede studenter kan bevege seg uten ekstra sikkerhetsrisiko
- Farlige punkter og utstyr må merkes tydelig med klare kontrastfarger
- Hvis mulig, bør laboratoriet ha avtrekk som kan brukes av rullestolbrukere. Er ikke dette tilfelle, må det ytes hjelp ved utførelse av forsøk som krever avtrekk

Ansvar: Aktuelle Institutt i samarbeid med DSA.

Kommentar: Laboratorier representerer ekstra risikosituasjoner for alle. Situasjoner som under normale forhold vil være problematiske for funksjonshemmede studenter, kan bli kritiske på grunn av de ekstra faremomenter som er tilstede i et laboratorium. De færreste laboratorier er innrettet med tanke på funksjonshemmede, og det vil være mye vanskeligere å tilpasse lokalene på kort varsel slik man kan gjøre i f. eks. kollokvierom. Men mye kan gjøres med enkle midler, f. eks. fjerning av underskap som hindrer adgang til benk og avtrekksskap.

6.6.3 Merking/varsling av farlige områder og situasjoner

Mål: Studenter med funksjonshemning skal varsles om farlige områder og situasjoner på lik linje med andre studenter, og ved særtiltak når det gjelder forhold som er vanskelige å oppdage for synshemmede og hørselshemmede.

Tiltak:

- Sperringer og hindre som varsler og beskytter mot farlige områder og situasjoner må være utformet slik at de oppfattes av funksjonshemmede studenter
- Hvis mulig, må det ryddes plass rundt sperringer og hindre og de må utformes slik at de ikke utgjør tilleggshindringer for funksjonshemmede studenters ferdsel rundt områdene
- Merking/varsling av farlige områder og situasjoner må være godt synlig med klare kontrastfarger
- Trapper og andre brå endringer i grunnivået må være tydelig merket

Ansvar: DSA i samarbeid med aktuell enhet. DSA har det tekniske og økonomiske ansvaret, enhetene har det organisatoriske.

Kommentar: Dårlig merkete, lave tausperringer eller andre hindringer kan i seg selv være en felle for synshemmede studenter. De kan også bidra til å

gjøre det ufremkommelig for bevegelseshemmede. Større ujevnheter i underlaget og trapper, spesielt i mørke stensorter, kan være vanskelig å få øye på for synshemmede.

6.6.4 Innelåsningssituasjoner

Mål: Funksjonshemmede studenter skal beskyttes mot innelåsningssituasjoner på lik linje med andre studenter.

Tiltak: Rom som er utstyrt med automatiske låseanordninger, eller som kan bli låst i vanvare, skal ha tilgjengelig døråpner slik at disse er mulig å betjene for rullestolbrukere og mulig å finne for synshemmede.

Ansvar: DSA

6.7 Informasjonsteknologi

Mål: Norges landbrukshøgskole ønsker å være en foregangsinstitusjon i bruken av informasjonsteknologi som ledd i arbeidet for å gi studenter med funksjonshemning de beste muligheter for å møte utfordringene i studiesituasjonen.

Tiltak: Det må legges til rette for at funksjonshemmede får praktisk tilgang til samme informasjon og kommunikasjonsformer som andre studenter. Dette må utredes nærmere, og innebærer m.a. :

- Hensiktsmessige generelle løsninger. Allment tilgjengelige datamaskiner, registreringsmaskiner, adgangssystemer, telefoner, kopimaskiner og annet elektronisk utstyr må i størst mulig grad være tilgjengelig for funksjonshemmede
- Mulighet for ekstra tid og reservering av datautstyr på datasaler, bibliotek o.l.
- Tilrettelagt generelt datautstyr. Store skjermer gjør det lettere å lese for svaksynte (og for andre)
- Mulighet for menneskelig hjelp til betjening av utstyret
- Mulighet for tilrettelegging av datakurs i regi av høgskolen og mulighet for individuell opplæring

Ansvar: Studentenes datatjeneste og IKT-ansvarlige ved institutt

Kommentar: Informasjonsteknologien har et stort potensiale som hjelpemiddel for funksjonshemmede studenter og kan også benyttes for å kompensere for funksjonshemningen. For noen grupper har den nye teknologien revolusjonert informasjonstilgangen og arbeidssituasjonen. Studenter med bevegelsesvansker kan få tilgang til informasjon fra bibliotekers databaser og annen elektronisk lagret informasjon på sin egen terminal. Studenter med håndmotoriske vansker kan benytte seg av

spesielle tastaturer, ordprediksjonsprogrammer eller andre tilpasninger. Samtidig ser vi at utviklingen innenfor IKT, og særlig den altoverskyggende bruken av grafisk grensesnitt, vanskeliggjør situasjonen for blinde.

Ved utvikling av programmer og applikasjoner ved Norges landbrukshøgskole må man være oppmerksom på faren for utestenging. Det bør finnes noen store skjermmer, skjermbildet må utformes med tanke på oversikt og lesbarhet (slik at de også kan leses av svaksynte) og det må også tenkes på alternative løsninger for blinde.

Informasjonsteknologi er ikke et mål i seg selv, men et middel for å oppnå de andre målene. Når det likevel er satt opp som eget strategisk mål, er det fordi en er redd for at dersom det splittes opp under de ulike strategiske målene, vil resultatet lett kunne bli en usynliggjøring og fragmentering. Med den kompetanse og kunnskap som finnes her, vil NLH kunne være i fremste rekke når det gjelder å utvikle og utnytte IKT for funksjonshemmede.

6.8. Sosialt liv

Mål: Studenter med funksjonshemning skal ha tilfredsstillende boforhold og kunne delta i sosiale aktiviteter på lik linje med de øvrige studenter.

Tiltak: Norges landbrukshøgskole skal samarbeide med Studentsamskipnaden og studentorganisasjoner slik at tilbudene blir tilgjengelige også for funksjonshemmede studenter.

Ansvar: Instituttene og Studieavdelingen.

Kommentar: Livet rundt studiene er en viktig del av studietilværelsen. For en del funksjonshemmede studenter, er hverdagslivet ekstra problematisk. Eksempel på dette er transport og praktisk hjelp. Ekstra vanskelig blir det å finne løsninger når den funksjonshemmede studenten har en annen hjemmekommune enn Ås.

Studentorganisasjoner må sette funksjonshemmede på dagsordenen når det gjelder rekruttering og arrangementer. Det er viktig at lokalene er tilgjengelige.

Mangel på tilgjengelighet ved sosiale arrangement kan av ulike grunner lett føre til sosial isolasjon.